

100 ÉVE SZÜLETETT KALLÓS ZOLTÁN

Kallós Zoltán 2006-ban

**(Válaszút, Románia, 1926. március 26. – Válaszút, 2018. február 14.)
a Nemzet Művésze címmel kitüntetett, kétszeres Kossuth-díjas erdélyi
magyar néprajzkutató, népzenegyűjtő; a Magyar Corvin-lánc tulajdonosa.
A Magyar Művészeti Akadémia Népművészeti, Néprajzi Tagozatának tagja
(2005).**

JEGYEZTE KALLÓS ZOLTÁN¹

Több száz romániai magyar népballada az ő gyűjtőmunkája nyomán került az etnomuzikológia kincstárába; a már kiadott, s a még publikálásra váró gazdag anyag megörökítőjét (mondjuk inkább így: megmentőjét) a címben jelzett tömondattal mutatja be. Lényéhez kitűnően illik is ez a puritán, de egyben álszerénység nélküli forma. Kallós Zoltánmegszállottan és teljes odaadással tölti be hivatását, melynek rangját nemcsak maga tiszteli, hanem másokat is megtanít tisztelni. Ez kiderült abból a rövid beszélgetésből is, amit budapesti látogatása alkalmával folytattam vele (a Balladák könyvének második, illusztrált kiadását előkészíteni érkezett hozzánk néhány hétre). Eredetileg interjúra kértem, de aki ismeri eleven szófordulatokkal tűzdelt, sajátos szerkesztésű mondatait, s mindenekelőtt azt a torzításoktól mentes, tiszta magyar nyelvet, amit szülőföldjén, a mezőségi falvakban beszélnek, megérti: csak magnetofonszalag

¹ Kerényi Mária írása a Muzsika 1972/11. számában jelent meg.

adhatja vissza hitelesen válaszainak ízét, dallamát, belső dramaturgiáját. Utánozni lehetetlen, így a riporter számára az egyetlen megoldás a narrátori szerep. Még akkor is, ha a folyamatos elbeszélés eleve lehetlenné teszi saját meglepetéseinek érzékeltetését, pontosabban: kizárja azt a kérdéstömeget, ami Kallós Zoltán bszokatlan kifejezései nyomán — de egy-egy helységnév, tárgy-, fogalom-, személynév hallatán is! — született a párbeszédben és nyert kielégítő feleletet.

Mintegy három évtizeddel ezelőtt, vagy még néhány évvel korábban kezdte a népdalok, főként a régi balladák gyűjtését szülőfalujában, a Kolozsvártól 26 km-re fekvő Válaszúton a vakációzó gimnazista. Irodalomtanára, Nagy Géza biztatta rá, mikor egy diáktalálkozón a kisfiú olyan dalokkal szórakoztatta a többieket, melyeket rajta kívül más nem ismert, a kis mezőségi községben viszont mindenki tudott.

Örömmel teljesítette a szünidei feladatot, végigjárta a lakodalmi gazdákat, és elkérte a kéziratos „veréskönyveket”. Erdélyben még a gyerekek közt is szokás, hogy a frissen tanult énekeket füzetbe jegyzik, azt is említve, kitől, hol hallották –, amelyekből sok érdekes régi szöveget gyűjtött. Saját családja tagjait akkor már végigjárta, s felfedezte, hogy nagynénje, Bálint Józsefné Kallós Mária (Máriska, azaz Mária) milyen kimeríthetetlen dallamkészlettel és ragyogó memóriával rendelkezik – talán neki köszönhető elsősorban, hogy öccse egész életére megszerette a régi stílusú dalokat.

Később kilépett szülőfaluja határain túlra, és a nádasmenti falvakat járta végig balladákért. Véletlen folytán kezdett cigány dalokat gyűjteni Kolozsvárott a „két víz között” – így hívják a Szamos és a Malomárok közti cigánytelepet. Mivel a hivatásos népzene gyűjtői tevékenység első állomása éppen ez a munka volt számára, érdemes kicsit bővebben megismerkednünk a történettel.

Mákófalván jártában Jánoska János nevű ismerősénél látott egy furcsa eszközt, amelynek „palága” volt a neve. Megtudakolta, mire való, s kiderült, hogy Jánoska legénybíró nagyapja (a legények közt afféle előljáró, a többenél tekintélyesebb fiatalember) igazgatta vele annak idején a rendetlenkedőket, jókat húzva a hosszú nyelvű, tenyérszerű kiszélesedésben végződő szerszámmal a nadrágszárra. Kallós elvitte a palágát ifjú Koós Károlynak, a Kolozsvári Múzeum munkatársának, s beszélgetés közben megkérdezte: mivel foglalkozik éppen a kutatócsoport? Cigányok közt gyűjtenének – hangzott a válasz –, ha volna valaki, aki érti a nyelvet. S mivel Kallós Zoltányerekkora óta beszéli anyanyelvén kívül a románt és a cigányt is, a megegyezés hamarosan létrejött: Jagamas János vezetése alatt jó iramban indult, majd kitűnő eredménnyel zárult a munka.

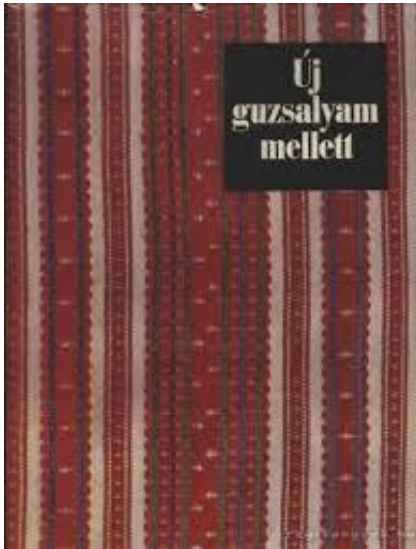
A neves tudós – akkoriban még a Folklór Intézet igazgatója – maga mellé vette a fiatal tanítót (Kallós csak később végezte el a Zeneakadémia pedagógiai fakultását) azon az útvonalon is, amelynek célja Bartók nyomainak felkutatása volt. A dátum 1950, tehát olyan időpont, amikor még nem reménytelen vállalkozás megkeresni a Bartók ott jártára emlékező egykori adatközlőket az idős, de még mozgékony Busitia közreműködésével – mégsem sikerült egyet is találniuk.

A későbbiek során Kallós Zoltánkülönösen sokat és szívesen gyűjtött moldvai csángó balladákat – jó néhányat közülük a Balladák könyvében publikált. Erről a remekműről (amely jószerint órák alatt elfogyott nálunk) a MUZSIKA Sárosi Bálint tollából már közölt méltatást, most hadd utaljunk értékére a kötetet gondozó Szabó T. Attila egyetlen mondatával: „A Balladák könyve anyagának egybegyűjtője tehát egymagában számszerűen is több dallamos balladával és balladás darabbal gazdagítja e kötetével a kiadott balladák számát, mint amennyit eddig az előtte járók közleményeiből ismertünk.”

Harminc év munkája testesült meg Kallós Zoltánelső publikációjában, most készülő (Romániában karácsonyra megjelenő) monográfiája is legalább egy évtized gyűjtéséből született. Egy idős klézsei asszony balladait jegyezte le, némelyiket több változatban is – ahogy az improvizált előadás ihlete diktálta a variációkat. (A Balladák könyvében található A párja vesztett gerlice című, siratónak is beillő dal ugyancsak a klézsei Miklós Gyurkánétól származik, s a balladának egy olyan variánsa, amely az adatközlő férjének halála után hangzott el, a friss gyász időszakában; az átélt tragédia még költőibbé, még érzékletesebbé tette a verssorok fájdalmas szépségét.)

Az 1300 versszakot, 164 törzsszöveget és 64 (kizárólag régi) dallamot magában foglaló kötet kincsei közül néhány töredéket az alábbiakban közlünk a szerző engedélyével. Az írni-olvasni nem tudó öregasszony megörökített balladái – tehát már a népművészet és néprajztudomány részei – minden bizonnyal ezúttal látnak első ízben nyomtatott formában napvilágot.

Kerényi Mária

Új guzsalyam mellett éneklettem én, özvegyasszony Miklós Gyurkáné Szályka Rózsa, 76 esztendőskoromban

Szegény győri bíró
Hol eszik vacsorát
Külső korcsomába
Süti a szalonnát

Issza piros borát
Gondolja hazáját
Édesapját annyát
S az ő lakta földjét
(*Bujdosó dal*)

**

Új guzsalyom mellett
Fegyver villámlása
Pogány vérrel festett
Olgyan villámlása

Ó ti szép leányok
Mit mosolyogattok
Két szememmel látlok
Hogy engem kacagtok

Mintsább kacagnátok
Jobb ennem adnátok
Réz poharatokból
Innyam es adnátok
Néhol menen hét lány
Mind a hét koszorús
Után menen hét legény
Mind a hét sarkantyús

Hosszú a hajatok
Rivigy az eszetek
Kerek a bokátok összecsapatnátok
(Töredék)

**

Mikor Csíkból kiindultam
Szívem nem vót úgy busultam
Megporosodott a lábam
Időm se vót, hogy meghaljam

Idegen földre siettem
Met hazámba nem élhettem
Búsul a madár az ágon
Én es idegen országon

Édesanyám ha most élne
Hozzám látni csak eljönne
Csontjaimat összeszedné
Koporsóba betétné
Rakoskába rakogatná
[: Keservesen megsiratná:]
Senki azt meg nem kacagná

(A csángók Moldvába való kivándorlásával kapcsolatos 200 éves szöveg)

**Népzenei gyűjtőmunkájának eredményeként mintegy 15 ezer dallamot jegyzett le, valamint 26 kazettát és számos CD-t jelentetett meg.
Nagy szerepet játszott az erdélyi és magyarországi táncmozgalom létrejöttében és elterjedésében.**

[Teljes lejátszási lista megtekintése \(23 felvétel\)](#)

© 1984 HUNGAROTON RECORDS LTD.

[Teljes lejátszási lista megtekintése \(10 felvétel\)](#)

© Kallós Zoltán Alapítvány, 2017

[Teljes lejátszási lista megtekintése \(11 felvétel\)](#)

© Kallós Zoltán Alapítvány, 2017

[Teljes lejátszási lista megtekintése \(18 felvétel\)](#)

© Kallós Zoltán Alapítvány, 2017

[Teljes lejátszási lista megtekintése](#) (27 felvétel)

© Kallós Zoltán Alapítvány, 2017

[Teljes lejátszási lista megtekintése](#) (15 felvétel)

© Kallós Zoltán Alapítvány, 2017

[Teljes lejátszási lista megtekintése](#) (29 felvétel)

© Kallós Zoltán Alapítvány, 2017

[Teljes lejátszási lista megtekintése](#) (26 felvétel)

© Kallós Zoltán Alapítvány, 2017

[Teljes lejátszási lista megtekintése \(17 felvétel\)](#)
© Kallós Zoltán Alapítvány, 2017

[Teljes lejátszási lista megtekintése \(25 felvétel\)](#)
© Kallós Zoltán Alapítvány, 2017

[Teljes lejátszási lista megtekintése](#) (29 felvétel)

© Kallós Zoltán Alapítvány, 2017

[Teljes lejátszási lista megtekintése](#) (26 felvétel)

© Kallós Zoltán Alapítvány, 2017

[Teljes lejátszási lista megtekintése](#) (5 felvétel)

© Kallós Zoltán Alapítvány, 2017

[Teljes lejátszási lista megtekintése](#) (15 felvétel)

© Kallós Zoltán Alapítvány, 2017

[Teljes lejátszási lista megtekintése](#) (25 felvétel)

© Kallós Zoltán Alapítvány, 2017

[Teljes lejátszási lista megtekintése](#) (24 felvétel)

© Kallós Zoltán Alapítvány, 2017